

Julius Braunthal

Marsaktionen

Den nedan återgivna ganska kortfattade skildringen av Marsaktionen i Tyskland 1921 är författad av den österrikiske historikern Julius Braunthal (1891–1972). Han var socialdemokrat och ser på händelserna främst ur ett (vänster)socialdemokratiskt perspektiv, vilket framgår särskilt tydligt i slutet av texten. Avsnittet är hämtat från hans välrenommerade historik över arbetarinternationalerna som omfattar 3 volymer. Böckerna kom ut på tyska under åren 1961-71, men gavs även ut på andra språk. Den föreliggande texten är översatt från den engelska upplagan av 2:a volymen, *History of the International 1914-1943*, s. 226-229.

På marxistarkivet finns en hel del dokument och artiklar som rör Marsaktionen. Den grundligaste redogörelsen är hämtad från den marxistiske historikern Pierre Broués stora arbete om den tyska revolutionen 1917-1923. Efter Braunthals artikel återfinns lästips, med länkar till Broués och andra artiklar och dokument om Marsaktionen.

/ MF

Marsaktionen var en väpnad resning i vilken hundratals människor dödades och tusentals fängslades. Den vidgade gapet mellan socialdemokrater och kommunister och drev en stor del av medelklassen in i de extrema reaktionärernas armar. Den uppstod inte ur en ”revolutionär situation”, utan sattes igång med ganska konstlade medel av kommunistpartiets centralkommitté. Dessutom kom initiativet inte ens från centralkommittén i Berlin, utan från Kommunistiska internationalens ledning i Moskva. Det var utformat för att lätta på trycket på sovjetregeringen, som genomgick en allvarlig kris. Det hade varit masstrejker i St. Petersburg, ett uppror mot kommunistpartiet bland sjömännen i Kronstadt och en revolt bland kommunistiska basmedlemmarna mot partiets diktatur. Partiet ville stärka sin skakiga ställning genom en framgångsrik kommunistisk aktion utomlands. Fritz Heckert förklarade i sin egenskap av tysk delegat vid den allryska fackföreningskongressen två månader efter händelserna: ”Dessa tyska kommunister lät sig skjutas och kastas i fängelse därför att de var medvetna om att då de höjde revoltens banér gav de sitt stöd åt det ryska proletariatet.”¹

Zinovjev hade anförtrott åt Bela Kun att genomföra aktionen i Tyskland. Han anlände till Berlin i början av mars, i sällskap med Josef Pogany, en annan medlem av den fallna ungerska sovjetregeringen, och den polske kommunisten August Guralski. Det var hans uppgift, som emissarie för Kommunistiska internationalen, att organisera en ”revolutionär offensiv”. Det var en spänd situation i Tyskland just då. Franska trupper hade ockuperat Düsseldorf, eftersom den tyska regeringen hade vägrat vissa ersättningskrav, den bayerska regeringen hade råkat i konflikt med riksregeringen över avväpningen av bayerska frikårer, i övre Schlesien hade den kommande folkomröstningen om de omtvistade territorierna lett till sammanstötningar mellan polacker och tyskar. Men inga av dessa händelser skulle ha kunnat inspirera arbetarna, som var uttröttade av ständigt återkommande interna och externa kriser, till att genomföra en desperat revolutionär kamp.

Men den 17 mars 1921 lyckades Moskvas sändebud – som Paul Levi hade döpt till ”Turkestaner” – övertyga partiets centralkommitté om att det historiska ögonblicket för revolutionen hade kommit. ”Förutom kommunisterna kommer två eller tre miljoner icke-

¹ E H Carr, [Kommunistiska internationalen 1920-22](#). Utdrag ur *Ryska revolutionen...*, del 3.

kommunistiska arbetare att kämpa med oss”² fick konferensen höra. Några dagar senare skrev *Rote Fahne*: ”Arbetarna i centrala Tyskland har inte duperats av ”anti-putschistiska” rykten som säger att en anda av feighet och apati har penetrerat den tyska arbetarklassen”.³ Och så beslutades att den revolutionära aktionen skulle igångsättas den 27 mars.

Men den kommunistiska planen omintetgjordes av socialdemokratiska regeringen i Preussen. Dagen efter centralkommitténs möte skickade Otto Hörsing, den socialdemokratiske ordföranden i Sachsen, säkerhetspolis för att ockupera Mansfeld, centrum för kommunistiska oroligheter i kolfälten, och därför måste datum för revolutionen skjutas upp. Följande dag uppmanade *Rote Fahne* arbetarna att beväpna sig och påbörja en generalstrejk. Men gruvarbetarna i Mansfeld, lyfte inte ett finger, de miljoner arbetare som kommunisterna hade räknat med visade sig inte. August Thalheimer, som hade röstat för kuppen i partiledningen, sade efteråt att kommunisterna fann att de stod inför en ”vägg av apati”.

På något sätt måste man bryta igenom denna vägg: Genom provokationer i stor skala måste arbetarna skakas ur den ”dystra apati” som de hade hamnat i, som Paul Frölich uttryckte det. Rapporten om de metoder som man övervägde för att driva arbetarna till handling skulle ha blivit avfärdad som illasinnade påhitt, som inte förtjänade tilltro, om inte Paul Levi hade redogjort för den kommunistiska aktionskommitténs möte i två broschyrer som han publicerade efter händelserna och där han kritiserade sitt partis agerande.⁴

Bland de åtgärder som planerades för att väcka de apatiska arbetarna förslogs exempelvis att partiet skulle organisera mord på egna kamrater och spränga några egna partilokalerna, förutom ammunitionsdepoter och elverk, och att anklaga fascisterna för att ha ligga bakom dessa brott. I samband med just detta förslag noterades att ”omkring tjugo av våra bästa kamrater kanske måste offras i attacken”. I Breslau gjorde partiet faktiskt ett försök att spränga sitt eget huvudkontor. Bomber kastades vid domstolarna i Dresden, Leipzig och andra städer. Ett försök gjordes att spränga Segerkolonnen (*Siegessäule*) i Berlin och man åstadkom en urspårning av ett snälltåg mellan Leipzig och Halle.

Men masstrejkerna och de tunga väpnade striderna, som alla leddes av en viss Max Hölz [Hoelz], spred sig inte utanför centrala Tyskland. Det stora flertalet av arbetarna vägrade dras med i ett blodigt äventyr utan syfte eller förnuft, och därför kunde de överlägsna väpnade styrkorna som regeringen hade till sitt förfogande undertrycka det kommunistiska upproret. Den 31 mars hade kuppörsöket brutit samman.⁵

Mars-kampanjen skakade partiet i sina grundvalar. Det förlorade över hälften av sina medlemmar. Ännu värre, det förlorade ”arbetarnas förtroende”, som Malzahn rapporterade vid Kommunistiska internationalens kongress: Det framgick klart under striderna i nästan alla

² Walter Rist, ”Der Weg der KPD”, *Neue Blätter für den Sozialismus*, II (1931), citerat i Ossip K. Flechtheim, *Die KPD in der Weimarer Republik* (Offenbach am Main, 1948), s. 73.

³ *Rote Fahne* (Berlin), 22 mars 1921, citerat i Julius Braunthal, 'Materialien zum März-Putsch der deutschen Kommunisten', *Der Kampf*, XIV (1921), s. 150.

⁴ Paul Levi, *Unser Weg wider den Putschismus* (Berlin, 1921) [sv. översättning: [Vår väg – Mot kuppmentaliteten](#)] och *Was ist das Verbrechen? Die Märzaktion oder die Kritik daran* (Berlin, 1921) {svenska: [Vad är brottet: Marsaktionen eller att kritisera den?](#) }.

⁵ För Marsaktionens historia, se Braunthal, ”Materialien zum März-Putsch der deutschen Kommunisten”, *Der Kampf*, XIV, s. 137-59; Richard Löwenthal, ”The Bolshevization of the Spartacus League”, *International Communism* (London 1960), s. 57-64; Franz Borkenau, *The Communist International* (London 1938), s. 213-18; Carr, op. cit.; Ossip Flechtheim, *Die K.P.D. in der Weimarer Republik* (Offenbach 1948), s. 73-6; *Die Blutschuld der Kommunisten: Vorwärts*, och Paul Singer (Berlin, 1921); Marx-Engels-Lenin-Stalin-Institutet: *Die Märzkampfe 1921*; se även debatten om mars-kampanjen vid Kommunistiska internationalens 3:e kongress, i synnerhet de intressanta detaljerna i Paul Malzahns och Paul Neumanns tal.

industriområden, att arbetare kämpade mot arbetare.⁶ Men allra värst var att partiet hade förlorat sina bästa hjärnor.

I sin broschyr hade Paul Levi inte bara fördömt kampanjen som ett skandalöst äventyr ("den största bakunistiska kuppen till dags dato") och avvisat "offensivteorin" och "provokations-teorin", han hade också upptäckt affärens hemliga bakgrundshistoria och den roll som sändebuden från Kommunistiska internationalens exekutiv [EKKI] spelade. Tre dagar efter att broschyren dök upp, uteslöts han ur kommunistpartiet som en "förrädare och förtalare"; kort därefter uteslöts han även av Kommunistiska internationalens exekutiv⁷, varpå Clara Zetkin, som hade publicerat en deklARATION i *Rote Fahne*, undertecknad av henne själv, Ernst Däumig och andra ledande partimedlemmar, som underbyggde de fakta som Levi hade avslöjat, avgick ur partiledningen. Kurt Geyer och Bernhard Düwell, båda ledande partiledare, lämnade partiet. Generalsekreteraren Ernst Reuter-Friesland (som valdes till borgmästare i Berlin 1947 efter andra världskriget), Ernst Däumig, tidigare ledare för de revolutionära förtroendemännen, samt Paul Malzahn och Paul Neumann från Berlins Arbetarförbund, uteslöts ur partiet tillsammans med andra partifunktionärer på grund av motståndet mot de som var ansvariga för marskuppen. De som rebellerat mot partiledningen samlades kring tidskriften *Unser Weg*, som publicerades av Paul Levi, och bildade en kommunistisk arbetsgrupp som 1922 gick med U.S.P.D..

Lenin hade utarbetat huvudlinjerna av sin strategi för världsrevolutionen vid Kommunistiska internationalens första kongress: Andra internationalen måste förstöras, de reformistiska och centristiska ledarnas inflytande i arbetarrörelsen måste elimineras och varhelst det förkom tecken på en revolutionär situation, måste revolutionen "drivas på".

Andra kongressen beslöt att skapa instrumentet för världsrevolutionen – partier som utformats efter den bolsjevikiska modellen, strängt centraliserade, rensade på reformistiska och centristiska element och underordnade Kommunistiska internationalens exekutivkommittés auktoritet, partier vars politik skulle vara en revolutionär offensiv; som skulle upprätta en Röd fackföreningsinternational som en extra kraft, i syfte att erövra ledningen för de miljontals fackligt organiserade arbetarna från Amsterdam-internationalen och vinna dem för den revolutionära kampfronten.

När den tredje kongressen ägde rum i juni 1921 var det dock uppenbart att Lenins grandiosa strategi för världsrevolutionen hade misslyckats. I Storbritannien och Amerika hade den kommunistiska propagandan misslyckats med att tränga in i massorna. I Italien, Frankrike och Tyskland hade de stora partierna, som varit beredda att ansluta sig till Kommunistiska internationalen, splittrats av den kommunistiska propagandan och den överväldigande majoriteten av de fackligt organiserade arbetarna hade stannat kvar i Amsterdam-internationalen.

Trots detta hade kommunisternas insisterande på revolutionär politik visat sig vara ödesdiger för den internationella arbetarrörelsen. Den hade dragit in den ungerska arbetarklassen i ett äventyr som slutade med att arbetarrörelsen kollapsade och en blodig kontrarevolutionär diktatur segrade. I Italien hade den öppnat fascismens väg till makten. I Tyskland hade den stärkt de reaktionära krafterna, medan den i Frankrike hade begränsat arbetarnas handlings-

⁶ *Protokoll*, op. cit., p. 554. Det förekom knytnävsslagsmål mellan kommunistiska arbetare som bröt sig in i fabriker för att genomdriva strejker och socialdemokratiska arbetare som vägrade strejka. Arbetarnas reaktioner på de kommunistiska strejkmaningarna illustreras ett möte med fackliga ombud i Rheinland-Westfalen, där cirka 900 röstade mot generalstrejk och endast 25 för — *Freiheit*, 29 mars 1921, citerad i Braunthal, *Otto Bauer* (Wien 1961) s. 156.

⁷ Men även efter Levi uteslutits erkände Lenin i samtal med Clara Zetkin att han "under de värsta förföljelserna visade sig vara lojal, modig, klipsk, osjälvisk". Clara Zetkin, [Minnen av Lenin](#).

utrymme. Den kapitalistiska världens splittring efter kriget hade gett den internationella arbetarrörelsen en stor chans att öka sin makt och uppnå stora mål. Men denna chans hade förspillts i oändliga stridigheter över vad Hilferding anklagande beskriver som ”teoretiska formler”.

Översättning: *Martin Fahlgren*

Lästips – mer om Marsaktionen

Den grundligaste redogörelsen för Marsaktionen och dess för- och efterspel är Pierre Broués [Den tyska revolutionen – Märzaktion.](#)

Andra historiska arbeten:

P Broué: [Tyskland 1921: Marsaktionen](#) (en ganska kortfattad artikel).

E H Carr: [Kommunistiska internationalen 1920-22.](#)

Fernando Claudín: [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 1](#) (avsnittet ”Det tyska exemplet”)

Tidsdokument:

Kominterns 3:e kongress kommenterade Marsaktionen i avsnittet ”VII Marsaktionens lärdomar” i ”Teser över taktiken” – se [Kominterns tredje kongress](#)

V I Lenin:

Samlingen [Kommunistiska Internationalens tredje kongress](#)

[Brev till de tyska kommunisterna](#) (aug 1921)

Klara Zetkin, [Minnen av Lenin](#) (avsnittet *Den ”tyska frågan”*)

Paul Levi:

[Det politiska läget i Tyskland](#) (början av 1921)

[Vår väg – Mot kuppmentaliteten.](#) (mars/april 1921)

[Vad är brottet: Marsaktionen eller att kritisera den?](#) (maj 1921)